

אגעדאנק

על פרשת השבוע

פרשת קדושים תשפ"ב

כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאה

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

קדושים תהיו כי קדוש אני וגו' (יט, ב)

כבר אבן חן, אני רוצה שתבינו שצריכים להתייגע הרבה בעבודת השם, האראוועט'ס – בחי' הורוביץ. ואכן זכה שבנינו נתייגעו מאוד, אע"פ שכולם נולדו רוביניס עכ"ז התייגעו. כמו שפרשו צדיקים 'אל תפנו אל האבות', לא לסמוך על מה שיש להם אבות קדושים, אלא להתייגע כל אחד לבדו. רבי יצחק היה מיוחס לדורות הראשונים, ונקרא 'איש הורביץ' על שהגיע מעיירה ששמה הורוביץ, והעיד הבעש"ט הק' על כמה משפחות שהם מיוחסות דורי דורות כשרים וטהורים, ואחד מהם הוא משפחת הורוביץ.

(הגרמ"י רייזמן ד' קדושים תשע"ו)

הוכח תוכיח את עמיתך (יט, יז)

נביא כאן שתי עובדות המאלפות בינה באיזה צורה יש לקיים את מצוות התוכחה, מתוך הספר הנפלא "אגן הסהר" (עובדות והנהגות מהגאון הגדול ר"א גנחובסקי זצוק"ל):

רבנו זצ"ל סיפר על חכמתו של החזו"א דכאשר רצה להוכיח מאן דהוא היה עושה זאת בחכמה יתירה. ומובאים הדברים בספר מעשה איש: יהודי מנהל ישיבה היה הולך לבוש בכובע קש. הדבר לא מצא חן בעיני החזו"א שמנהל ישיבה ילך כך, ולא רצה להעיר לו ישירות על צורת לבושו, אך העיר לו בדרך כבוד ברמיזה בדברים הבאים: יש לי חקירה. הדין הוא ששן ברשות הרבים פטורה משלומי נזיקין ואילו קרן ברה"ר משלמת חצי נזק. מה יהיה הדין באחד ההולך ברה"ר עם כובע קש כמו זו שלך ועז תאכל את הכובע. מצד אחד זה אורחיה שדרכו של עז לאכול קש, אך מאידך גיסא זה משונה שאדם כמוך ילך לבוש בכובע קש האם יהיה חייב ברשות הרבים חצי נזק. בכך רמז לו שמשונה ללכת כך!

הגיעה פעם שמועה אל רבינו (הגר"א גנחובסקי) על רב אחד בארה"ב שפסק לבני קהילתו להיתר בהלכה מסויימת ביו"ט שני, והיה בטוח שאותו רב טועה בזה, והלך רבינו אל הסטייפלעלער והסכים עמו שבוודאי א"א להקל בזה ושיש לו להודיע לאותו רב שטעה בהוראתו. והנה היו בטוחים שרבינו יעיר לו בדרך כבוד וכו'. אך לא כך היו הדברים, וזהו לשון המכתב: לכבוד מרן הגאון הגדול מדברנא דאומתיה רבי... אחר דרישת שלום גאנו הגדול, וכו' כשהיית תחת צל קורת הדר"ג לפני כשנה בהיותי בעירכם וזה עתה נזכרתי בדברי התורה אשר נתבשמתי מהם וכו' ונטה הדר"ג לאסור להשתמש וכו'. כמה נפלא פסק זה שכן מבואר בשו"ת פלוני ויש לזה הוכחה מכאן וכו'...

בצורה זו לא ידע כלל אותו רב שהגר"א מתכוון להשפיע עליו, וממילא קיבל את דבריו.

ואהבת לרעך כמוך אני ד' (יט, יח)

יש לדקדק איך ישקל במאזנים להשוות לגמרי אהבת הריע לאהבת עצמו לא פחות ולא יותר. ועוד שאמרו חז"ל (ברכות סא, ב) יש בני אדם שממונם חביב עליהם מגופם, ובאלו היה ראוי להזהיר שתהיה אהבת רעו כאהבת ממונו.

ונראה, כי כתבו המחברים, שהפילוסוף "אפלטון" אמר שגדר האהבה הוא דוקא בהיות הנאהב הפוך מהאוהב, כמו לדוגמא, שהאימה שהיא יבשה בטבעה היא משתוקקת למים ומטר המרטיבה, וכן המוכר משתוקק אל הקונה שהוא הפכי לו המשלים ענינו וחפצו, אבל הדומים אחד לשני ישנאו זה את זה כמו שמצינו (בראשית רבה לב, ב) "כל אומן שונא בני אומנתו".

אבל הפילוסוף "אריסטו" לעג לו וטען ההיפך, כי דוקא הדמיון יוליד האהבה, כמו שרואים שבעלי דת אחת אוהבים זה את זה בעבור הדמיון שביניהם ושונאים לזולתם וכדומה לזה הרבה, ומה שהביא אפלטון ראייה מאהבת ההפכיים טעה ושגה בביאור ענין אהבה, כמו שיאמר אדם שאוהב הוא מאכל פלוני, הרי, אילו היה אוהבם באמת לא היה אוכלם ומפסידם, אלא וודאי אוהב את עצמו, לא שאוהב את האוכל, כמו"כ

נזכיר מילתא דבדיחותא מספר עטרת יהושע להרה"ק מדז'קוב קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקים, ופירש"י 'פרשה זו נאמרה בהקהל', והמשך הפסוק הוא 'איש אמו ואביו תיראו' ובהמשך 'אל תפנו אל האלילים'. ונודע שיש הרבה מצוות בפרשת קדושים, ויש להבין מפני מה נסמכו דווקא אלו המצוות זה לזה, קדושים תהיו, יראת אב ואם, ואל תפנו אל האלילים.

ופי' רבי יהושע'לע שיש שני מיני צדיקים, יש צדיק שהוא צדיק בעצמו, מתייגע לפני ה' כל ימי חייו. ויש צדיקים שקדושתו אינו מצד עצמו, אלא מפני שמתאספים ובאים אליו חסידים ואנשי מעשה, ממילא הוא נהיה קדוש, כיון שנתמנה על הציבור ממילא אינו עושה מלאכה בפרהסיא, ואינו יכול ללכת למקומות לא טובים, וכן צריך להכין דברי תורה לשולחנו הטהור, ולבא לתפילה ולהתפלל בכח ובקול וכו' וכו', אדהכי והכי נהיה קדוש באמת.

הצדיק הראשון הוא בחינת שבת והשני הוא בחינת יו"ט, כי הראשון הוא קדוש בעצמו כמו שבת שקדושתה קבוע, משא"כ השני הוא כמו יום טוב שמברכים 'מקדש ישראל והזמנים', שבני ישראל קדשו אותו להיות רבי קדוש. כמו שיש זמן שמתקדש ע"י ישראל, כך יש נפש שנתקדש ע"י ישראל.

והקשה רבי יהושע'לא אם כך הם הדברים, מה לנו לבחור צדיק מיוחד, נקח כל איש מהשוק ונתחיל להסתופף בצילו וכו' וכו' עד שיתקדש ויתעלה מדרגא לדרגא, ויהיה לנו צדיק אמת, מה לנו ליסוע דווקא לאדם ששמו האגער, אלתר, רוקח הורוביץ, פרלוב, טייטלבוים, הלברשטאם וכו' שיש להם יחוס של כמה דורות בעלי רוח הקודש, הרי בכל אופן האיש מתקדש ע"י שמתאספים אצלו?

ותירץ רבי יהושע'לע שאם נגדיל איש פשוט שלא היה לו זכות אבות, הרי כשיתעלה במעלות עליונות, יהפוך לבעל גאווה, וכשיתגאה אין לנו שום תועלת מקדושתו ופרישותו ועבודתו, נמצא שכשנוסעים אל הצדיק שהוא בחינת יום טוב, מוכרח לנסוע דווקא ליחסן, כמ"ש בעטרת יהושע (פ' שמות עה"פ ויאנחו בני"י מן העבודה) כי היחסן אינו יכול להתגאות, שהוא זוכר את עבודתו בקודש של הסבא זכרונו לברכה, כל יחסן שהוא בעל גאה מקומו בבית חולים לבריאות הנפש, כי כשהוא בר דעת ועושה חשבון מי אני כלפי עבודת זקני, ותמיד הוא בשפלות הנפש.

נמצא שאם נוסעים לצדיק שהוא עצמו כאברהם אבינו, לא איכפת לו אם אביו היה תרח, אך אם נוסעים לצדיק שאנו מרוממים אותו, מוכרח שיהיה יחסן גדול, שאם לאו, יכשל בגאווה והוא נזק לנו ולו.

וזה שאמר הפסוק 'קדושים תהיו' ופירש"י 'פרשה זו בהקהל נאמרה' לרמוז על הקדושים שנאמרו בהקהל, ע"י שבאים אליו הקהל הם מוכרחים להתקדש, וממילא 'אל תפנו אל האלילים' אל אנשים פשוטים שאין להם ייחוס מאביהם, בחי' אלילים לשון לא וכלום, אל תלך לאחד שהוא בעצמו אינו כלום וגם אבה"ק לא היו לו, תלך רק לאיש כזה שאמו ואביו תיראו, שהוא מתיירא מאבותיו הק' ומתבושש מפניהם, איליו תלכו ותסעו.

כך אמר היחסן הגדול רבי יהושע'לע דז'קובער בן רבי אליעזר דז'קובער בנו של הרה"ק מראפשיץ בנו של רבי מענדל'ע ליסקער חתנו של רבי יצחק לאנדיז'ער. דורי דורות של בעלי רוח הקודש, והוא יושב ואומר שהיחוס מביא את האדם לידי ענווה, שהרי הוא אמר זה הפירוש...

רבי יצחק לנדיז'ער הנ"ל היה שם משפחתו הורוביץ, ממשפחת הלויים המיוחסת. חתנו הרה"ק רבי מנדל'ע לינסקער היה שמו במקורו רובין ולא הורוביץ, אלא שבנו הרה"ק מראפשיץ קרא שם משפחתו הורוביץ על שם זקינו רבי יצחק. ושאל אותו אחד מבניו מדוע שינית את שמך מרובין להורוביץ, ענה הרה"ק מראפשיץ החכם בחכמה אלוקית, רובין הוא אבן חן, אבן האודם מאבני החושן, אני לא רוצה שתחשבו שאדם שנוולד הוא

בדוגמאות הנ"ל, האדמה אוהבת את עצמה והגשם מספק לה את רצונה, ולא שאוהבת את הגשם. כן הדבר אצל המוכר, שאין לו שום אהבה ללוקח אישית, רק מחמת שהלוקח משלים את רצון המוכר לכן מצפה ללוקח.

בזה יתבאר הפסוק כך: התורה באה לומר, שבזה שמוכר אוהב את הלוקח, אין בזה גדולה כנ"ל, אבל שמוכר אחד יאהב את המוכר השני, בזה יש גדולה, ועל זה אומרת התורה, ואהבת לרעך – לאיזה ריע? – כמוך, שהוא באותו מצב כמוך, שתאהב גם את המוכר השני ולוקח אחד את הלוקח השני, שבזה תהיה אהבה אמיתית, לא מחמת שמספק ומשלים את אהבת עצמו.

(ערכי נחל)

ואהבת לרעך כמוך, אר"ע זה כלל גדול בתורה.

יש לפרש שר"ע לטעמי דדרש ר"פ 'איזהו נשך' וחי אחיך עמך - חייך קודמין לחיי חבירך, וא"כ כיון שחייך קודמין איך אפשר לקיים ואהבת לרעך כמוך? מיהו הא דחייך קודמין היינו בעניני עוה"ז, אבל בחיי הנצחיים דהיינו בלימוד התורה חייב ללמד לאחרים אפי' הוא מבטל עצמו מלימודו מ"מ חייב ללמד עם אחרים. וע"כ אמר ר"ע "זה כלל גדול בתורה" דבענין לימוד התורה הוא כלל גדול לאהוב חבירו כמוך (מ"מ לא אמר רק כמוך כי עי"ז שמלמד לאחרים גם הוא עושה מצוה ומזכה עצמו ושניהם שוים).

(תורת משה לחת"ס)

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני ד' אלקיכם: אל תפנו אל האילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם וגו'. (יט, ג-ד)

בביאור הסמיכויות בפסוקים אלו ישנם כמה ביאורים במפרשים, בנוסף לדרשת חז"ל הידוע:

ב"חתם סופר" כתב, אני ה' מרמז על "נאמן שלם שכר", על מצוות כיבוד אב ואם כתבה התורה אריכות ימים וגם על שמירת שבת יש שכר של "נחלה בלי מצרים", והגמ' בסוף חולין מספרת על אותו אחד שהלך להביא גוזלות במצוות אביו ונפל מן הסולם ומת, והגמ' אומרת שיתכן שלא הועילו לו זכות המצוות שעסק בהן כי היתה לו מחשבת עבודה זרה. בזה מתבאר הפסוק: איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' – דהיינו נאמן לקבל שכר, אבל מזהירה התורה שאת השכר תקבל רק בתנאי ש"אל תפנו אל האילים" שכן אם יש מחשבת ע"ז לא תועיל זכות המצווה.

בעוד דרך מבארים המפרשים, וכעין זה איתא בחת"ס, על פי דברי הרמב"ן שהסיבה שלכן חייבים בכיבוד או"א הוא מחמת שהם שותפים ביצירתו יחד עם הקב"ה והשווה כבודם לכבודו. אלא שיש להבין, הרי הגמ' אומרת במסכת שבת ש"נמנו וגמרו שנח לו לאדם שלא נברא משנברא" אם כן למה מחוייב האדם לכבד את הוריו על שהביאיהו לעולם? אלא, שהטעם שלכן נח לו שלא נברא הוא מחמת שקרוב להפסד יותר מאשר לשכר, וחז"ל אמרו שמי שמשמר את השבת אפי' עבד ע"ז כדור אנוש מוחלים לו על עוונותיו, יוצא שע"י שמירת שבת קרוב יותר לשכר, ובזה מתבאר הסמיכות: איש אמו ואביו תיראו, ואם תשאל שהרי נח לו שלא נברא? ע"ז ממשיך ואומר "את שבתותי תשמורו".

ביאור שלישי מצאנו במפרשים: שהתורה מזהירה, "את שבתותי תשמורו וגו'" שהן אמנם שהשומר שבת מוחלים לו אף על עוון ע"ז, בכל זאת "אל תפנו אל האילים שלא להסתמך על מחילה זו..."

בצדק תשפוט עמיתך (יט, טו)

מסופר על רבי זלמליה מוולוז'ין, שפעם אחת בהיותו במקוה הבחין כי חולצתו נעלמה. לבש את חליפתו ללא החולצה ושב לביתו.

שאלה אשתו: "היכן החולצה?" ענה: "כנראה עני אחד החליף אותה בטעות..." - "ולמה לא לקחת את החולצה שלו?" - "כי הוא שכח להשאיר את שלו..."

(ומתוק האור)

מאוצרות המגידים

בצדק תשפוט עמיתך (יט, טו)

באר רש"י: "בצדק תשפוט עמיתך - כמשמעו, דבר אחר: הו' דן את חברך לכף זכות".

בילקוט "לקח טוב" כותב בשם רבו המשגיח של כפר חסידים - רבי דב יפה זצ"ל רעיון נאה:

אפ אדם אינו דן לכף זכות, בוודאי אינו אוהב את עמיתו. והוא ממשיך ונותן דוגמא. לאדם נאבד חפץ, חפץ החביב לו. ראשית כל הוא מחפש בכל המקומות שעולה בדעתו שאפשר שימצא שם. כאשר החפץ לא נמצא, אינו אומר נושא, הולך לחפש במקומות שהדעת רחוקה שהחפץ שם. אך חושב - אולי בכל זאת. אחר כך חוזר שנית למקומות הראשונים בהם חיפש, אולי לא חיפש היטב, שמא לא ראה, שמא ושמא ימצא בסוף את היקר לו.

מה אתה הולך שוב? כבר חיפשתי ולא מצאתי!?

מדוע באמת הוא מחפש כל כך, וכי הוא כפייתי, וכי יש לו נערוועון? לא. הוא פשוט מייקר את הדבר שנאבד ממנו.

כמו כן, אם אכן היית אוהב את רעל כמוך, היית מחפש בחורים ובסדקים [שבמוחק] זכות עליו, והיית מצליח להעלות ברעיוןך זכויות, ואפילו אם באופן שטחי זה לא גלאט, היית מחפש בנרות את צד הזכות שבענין, ואם אינך מחפש - זה משום שאינך אוהב את עמיתך!

יש המוציאים לאור ספרים של חיזוק ליראת שמים ומצוות, מדוע לא מוציאים לאור ספרי מעשיות אודות לימוד זכות? כל כך הרבה מעשיות יש על כך שאנשים זכו ללמד זכות ואחר כך גילו שאכן כך באמת.

אספר לכם מעשה שהיה לפני כמה שנים. בלדרמן היו באותו בוקר שני מניינים בהיץ החמה, אחד בבית המדרש, ושני בחדר הסמוך, ב"בית שני" [לפלוגה היה 'חייב' ועשו למענו מניין נוסף].

ב"בית שני" היה מניין מצומצם. סיימו שמונה עשרה של לחש, ובקשו להתחיל חזרת הש"ץ, אין מנין, כי אחד נעלם.

הסתכלו בחוץ, וראו כי אחד המתפללים יצא החוצה - לחצר בית הכנסת לדרמן.

אמרו לו: "היכנס, אתה עשירי".

- "לא".

- "מדוע אינך נכנס?"

- "אני צריך אוויר".

- "כפנים יש וינטלטור..."

- "לא, לא, אני צריך את האויר של החוץ".

- "מחכים לך..."

- "אני לא נכנס".

מה לעשות, הביאו משהו אחר תחתיו.

תבינו, האדם הזה היה בריא לחלוטין. בריא אולם. ג'לוב, גיבור ממש. ופתאום אין לו אוויר... "הסתכלתי עליו בתמיהה" אמר אחד המתפללים, אבל מה אפשר לעשות, לא היתה ברירה וקראו ליהודי אחר במקומו.

אחרי התפילה הוא ביקש שיקראו לאשתו, כי אינו חש בטוב, אין לו אוויר ויש לו לחצים.

בקיצער, מה היה סוף המעשה?

בצהריים הוא כבר לא היה בין החיים. הובל לבית החולים עם התקף לב קשה. היעלה על הדעת? אדם הנראה בריא אומר שאין לו אוויר - ומתברר שלקה בליבו!?

כן! אם הוא אומר שאין לו אוויר - חייבים לדונו לכף זכות! כאלו יש עובדות לעשרות ולמאות.

נספר לכם מעשה שבדידי הוזה עובדה. לפני כמה שנים, ה' ירחם, לקיתי בעיני. בעין אחת הייתי לגמרי עיוור ובעין השנייה ראיתי בקושי דמויות. לא יכלתי להכריע האם לפני עמוד או אדם. הקב"ה עזר, עשו ניתוח קטרקט, ו"ברוך פוקח עורים", הודו לה'!

בתקופה שלפני הניתוח, חזרתי פעם מבית המדרש בשבת קודש, ומולי הלך יהודי יקר ונכבד. אמר לי 'גוט שבת', לא שמעתי טוב באזני [בשבת הנני הולך ללא מכשיר שמיעה] ולא הבחנתי בכלל שאומרים לי 'גוט שבת'. לא הגבתי והמשכתי ללכת באפילה, כי אינני רואה כלום.

באנו הביתה. אומרים לי בני הבית: "מה עשית? הלא חבר שלך פלוני אלמוני, הגיע לבני ברק והיה גם בתפילה בבית המדרש, והוא אמר לנו שאמר לך 'גוט שבת' ולא ענית לו, מה יהיה הסוף, אבא, אתה לא רואה, ואנשים כועסים עליך!"

כמובן, במוצאי שבת התקשרתי ואמרתי לו: כך וכך הוזה מעשה. שאלתי אותו: "מה חשבת כאשר לא ענית לך?"

"חשבתי, שאתה לא שומע טוב, זה אני יודע, אבל כאב לי, שאם אני בא והולך ממש מולך, מדוע אינך משיב לי 'גוט שבת'? מה קרה לך? ראוהו ידידי? אבל אחר כך חשבת: כנראה אתה שקוע באיזה ענין ולא הבחנת, וודאי איזו סוגיא קשה בראשך".

סיפרתי את הבעיה שלי, שאני פשוט לא רואה.

המקרה כאב לי, כי נכון שהוא דן אותי לכף זכות, אבל מה עם רבים אחרים, ומסתמא דבר יום ביומו שנפגעים ממני, והם אינם מעירים לי, מה יהיה הסוף? החלטתי: מי שלא יהיה - אפטיר לעברו 'שבת שלום' וגוט שבת'. מה כבר יכול להיות, העיקר שאדם לא יפגע בגיני, כך עשיתי.

בליל שבת אחד מגיעים האורחים מבית המדרש אחרי מעריב, והנה ליד הבית שלנו עומדים אנשים בקבוצה, מסתמא של חסידי נדבורנא, שבית מדרשם לידי, אני מכיר הרבה מהם. חלפתי לידם, וללא ראות אמרתי בקול וידידות א גרויסע גוט שבת.

הגב האמיתי – הוא ומשפחתו היו רעבים מאוד, והוא חשב לעצמו שיקח עתא ואחר כך יחזיר. הוא כמעט מת מרעב ופה מסתובב ילד עם מטבע זהב. עוגה אפשר לקנות גם במטבע פשוטה. יענישו אותו, אבל לא בעונש חמור מאוד.

את מי כן ידונו? אתם יודעים את מי? את כל אלו שריכלו... אותם ידונו בחומרה רבה! מה אתם מתערבים? יש כאן מבוי סתום, ויש מצוה לדון לכף זכות, הייתם חוסכים את כל הצער לכל הצדדים!

וכי תשאלו: מה הם היו צריכים לחשוב – שהוא לא גנב? ושכולם בסדר, רק שמישהו שלישי התערב?! – כן, "בצדק תשפוט עמיתך" "הוי דן את כל האדם לכף זכות".

נו, רבותי, כך יש מעשיות למאות ואולי לאלפים, שאחרי כן מגלים את הכף זכות.

מי שדן את חבריו לזכות – אמרו חז"ל – משמים ידונו אותו לזכות. ה' יעזרנו ויושיענו וידון אותנו לכף זכות.

(יחי ראובן)

לא תעשוק את רעך ולא תגזול לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר (י"ט, י"ג) הפסוק עוטף את ה"לא תגזול" – ב"לא תעשוק את רעך" מחד, וב"לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר" מצד שני, כדי שאם נשמע שחז"ל אומרים לנו "רובם בגזל" שלא נבהל... מה? וכי רובינו שייכים ללאו של לא תגזול?!

בהשקפה ראשונה נדמה לנו ש"לא תגזול" שייך לאלו שהולכים בטל ברחובות עם חצי כיפה קטנה של צד השמאלי של הראש... ועם עין גדולה מצד ימין על כל מי שעובר ברחוב... ועם יד אחת בכיס של עצמו, ויד שניה ממתינה להיתחב בכיס הפנימי של חברו... מהם אנחנו מתרחקים, ועל ראשם אנחנו ממטירים את התפילה על גזל בסוף נעילה... "למען נחלל מעושק ידינו". אבל אין הכוונה בגזל כלל עלינו.

אבל כאשר אנו רואים, שני אנשים, עם פאות רחבות וזקן עבות, וגרטל ארוך, וביניהם וויכוח על ענייני ממון, בבית או בעבודה, בבית המסחר, או בעסקי שכנים, והאחד קורא את רעהו לדין תורה, והשני שוכעס ונעלב על עצם ההעזה לתובעו לדין, אומר לעצמו – טוב טוב... אני עוד אלמד אותו לקח... לא איכפת לי לשלם, אם כך יהיה הדין, אבל בינתיים אני יוציא לו את הנשמה... אני אחמוק מלבוא לדין עם כל תירוץ שבעולם, ואסחוב את הזמן כמה שאוכל, למה? 'שיתפוצץ'... וכי אין זה גזל.

ונוסף עוד להתבונן על מה שהפסוק אומר "לא תעשוק את רעך ולא תגזול". מפרש רש"י "זה הכובש שכר שכיר"!

כן... בודאי... בסוף הוא ישלם, הוא יתן בסוף את המשכורת הוא אינו גזלן עם חצי כיפה על ראשו, אבל המשכורת הזו או החוב שחויב ב"ד, כבר תהיה משועבדת כולה לקדיולוג שטיפל בלב שנהיה חולה מהסחבת של כל העניין, או אולי ליורשים שישלמו מזה לחברא קדישא רח"ל.

והצדיק שלנו עוד יאמר, זה עונש משמים על כך שהוא רושש אותי... לפחות שלא יהיה מהכסף... וחוף מזה, עצם העובדא שקיימתי בכפיפת ראש את פסק הדין מגיע לו שיש...!

האומנם? את ה"מפטיר" האכיל בחינם את חברו... ואת השישי ידרש לעצמו...!?!...

והכתוב צווח "לא תעשוק את רעך"!! גם אם בסוף תשלם, אבל ה"כובש שכר שכיר" ההמתנה, ההתכחשות, הכבישה בכוח של הכסף, 'רק לבינתיים', אינה **אלא גזל!**

כבוש כעסק

ולכן אל "תראה לו", ואל "תלמד אותו לקח", תסדר לרגע את המחשבות, תשיב למקומם את הכובע והפאות שהתבדרו להם ברוח הסערה... ובסך הכל "לא תגזול"!! מה של שלך, אינו שלך!! ואם נפסק שאתה לא צודק, מהר נא לשלם, כשם שתמחר לצאת מהבית של השכן אם נקלעת לשם בטעות...!

ולכן גם כדאי שתמחר לבא לדין, שמלבד עצם חובתך להתייצב לקריאת הדין, הרי אם בסוף יתברר שטעית הרי נמצא למפרע, שהיית גזלן קטן – רק לבינתיים...!

- - רובם בגזל... הבנו...!?!...

אח"כ מסיים הפסוק, "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר", מפרש רש"י ששכיר יום שנגמרת עבודתו בשקיעה, זמנו עד הבוקר, ושכיר לילה שנגמרת עבודתו בעלות השחר, זמנו עד שקיעת החמה. שנתנה התורה זמן עונה אחת לבעל הבית לחפש מעות.

כעת נתבונן, אם נשמע סיפור על גדול אחד שקפץ מהעגלה הרתומה לבעלי חיים בשלג ובגשם – מחשש של איסור כלאים, הרי נישא את עינינו לשמים נתחוב את ידינו אל הגרטל הרחב, ונאמר: הא! מוירא'דיג. מי כעמך ישראל! אבל כאשר נשמע שמאן דהוא קפץ מהעגלה באמצע הגשם לפני השקיעה, כדי לרוץ ולשלם לפועל שרק סידר לו משהו בחשמל בבית, או ניקז לו את

אחרי זה שאלתי, סתם מחמת מדת הסקרנות: מי היו היהודים שאמרת להם 'גוט שבת'? "זו קבוצת נשים" – אמר לי פלוני. געוואלד. נהיה לי חושך בעיניי. מה יאמרו הללו? אתם יודעים, זה קרלנשטיין מהבניין הסמוך, או שהשתגע או שהתפקר, אחד משניהם... מה הוא הולך ברחוב ואומר לכולם 'גוט שבת', עד כדי כך...!

וכי יעלו על הדעת שהוא לא רואה, הוא עיור, מדוע לומר שהוא עיור? כנראה השתגע.

נזכיר דוגמא נוספת שרבי שלום שבדרון זצ"ל היה מספר, מעשה שהיה, א מוראדיגע מעשה.

בירושלים של הימים ההם, ימי מלחמת העולם הראשונה, אנשים מתו מרעב. באותם ימים התרחש סיפור שכל ירושלים רעשה סביבו.

ליהודי פלוני היה בביתו מטבע זהב – 'פוליאון'. בכזה סכום יכלו לעשות הרבה מאוד בימים ההם.

הוא הניח את המטבע מעל הארון בבית, וידע תמיד, שברוך ה' יש לו מטבע לעת צרה, שמחה וששון.

הילד הקטן ראה מידי פעם שאבא מטפס על הארון. ענין אותו לדעת מה יש שם למעלה. פעם, כאשר אבא לא היה בבית, הוא טיפס וראה שם מטבע. מטבע! אפשר הרי לקנות בו א שטיקל מזונות, חתיכת עוגה להחיות את הנפש.

טיפס ולקח את מטבע הזהב, ורץ לקיוסק לקנות. בדרך פגש אותו יהודי וראה שיש לו בידו מטבע זהב.

"יינגלע, לאן אתה הולך?" – התעניין היהודי.

"אני הולך לקיוסק לקנות עוגה", סיפר הילד.

אמר היהודי לעצמו – כאן בירושלים משתולל הרעב, והנה ילד מסתובב ברחוב עם מטבע זהב?! החליף עם הילד את המטבע, נתן לו מטבע פשוט של נחושת, ואת מטבע הזהב שלשל לכיסו.

הילד נכנס לקיוסק וקנה עוגה במטבע. יום יומיים אחר כך טיפס אביו לראות את האוצר – והנה האוצר איננו! עשה סקנדל גדול, מי גנב. הילד אמר: "אני לקחתי".

"מה עשית עם הכסף?"

"קניתי עוגה".

רץ לקיוסק והתחנן לפני המוכר: "תרחם עלי, תחזיר את המטבע שהילד נתן לך".

אמר לו: "אני לא יודע על מה אתה מדבר".

"מה זאת אומרת אתה לא יודע? הרי הילד אומר שהוא נתן לך את המטבע!" "באמת הילד היה אצלי, נתן מטבע וקנה עוגה, אבל זו היתה מטבע של נחושת".

האבא מתחיל לצעוק: "רמית את הילד, תרחם עלי תחזיר את הגניבה", והמוכר בשלו: הוא נתן לי מטבע נחושת.

"איך יכול להיות, הרי על הארון היה מטבע זהב", טען האבא.

"אני לא יודע מה היה על הארון, הילד נתן לי מטבע נחושת!"

הלכו לרב.

הרב שמע את הסיפור, והכריע: "המוכר מחויב להישבע שלא לקח את מטבע הזהב, ויפטור".

המוכר, שהיה ערלעכער איד, אמר: "רבה, אנני נשבע אפילו שבועת אמת. ואם משום כך אצטרך לשלם – אשלם, אבל מאיפה יהיה לי מטבע זהב?"

בכל מקרה נהיה רעש גדול, הכל דברו כי בעל הקיוסק גנב, אין בכך ספיקות, הרי הילד מודה שלקח מטבע. כיצד יש לו בכלל חוצפה לומר שהוא הביא לו מטבע נחושת!

הקונים נמנעו מלדרוך בחנותו. היו לו בזיונות, וכמובן שהיה עליו להשיג כסף לשלם על המטבע, מכר את הבית.

המלחמה הסתיימה, חלפו הימים, נהיתה רווחה. היהודי שנטל את המטבע מהילד הריגש כי עליו לחזור בתשובה. הלך לאבא וסיפר את הסיפור: "ראיתי שהילד שלך מסתובב בשנות רעב עם מטבע זהב, החלפתי אותו. כעת אני מחזיר לך, לקיים "והשיב את הגזילה"..."

האב נבהל: "אתה מחזיר לי, יפה מאוד, אבל ההוא הפסיד את פרנסתו, ונקרא ברחוב 'גנב'".

אמר אז אחד מגדולי הדור: הבה נחשוב ונראה געוואלדיגע מוסר השכל – כאשר שלשתם באים לעולם האמת, ודינם אותם: אבי הבן, המוכר שחשדו בו, והגנב האמיתי, מה דינם?

המוכר – מיד לגן עדן, איזו שאלה – כולו בזיונות. "אשרי מי שחושדים בו ואין בו". ולא עוד אלא שלא רצה להישבע אפילו שבועת אמת. כאלו בזיונות – כפרת עוונות.

האבא – מה כבר אפשר להאשים אותו? הבן מספר לו שלקח את המטבע וקנה עוגה, מה פתאום יעלה על דעתו שהמטבע הוחלפה בדרך?!

הסתימה שנתקע ביום שיש... כדי לא לעבור על "בל תלין", נפטר ונאמר - נו... 'א צדיק א איד'... ונמשך לדרכינו...

ומה ההבדל?

הסיפור הראשון מעורר בנו געגועים לדביקות ורוחניות - אבל רק געגועים, לכן נתפעל ונתרגש, ואילו הסיפור השני עושה לנו קצת כאב ראש...!! כי כך דיני התורה וגם אני מחויב בפועל לפעול כך, לא לשכוח את הפועל. לחיות עם חשבון ההלכה כל הזמן וזה קשה מאוד. וכי לא כך הם פני הדברים!?

ועוד נתבונן שבמקרה של בעל מלאכה התובע את מה שמגיע לו, איננו רוטנים וכועסים כמו בריב ממוני עם השכן. כי ברור לנו שאנחנו חייבים לשלם, שהרי קראנו ל'בעל מלאכה' והלה עשה את מלאכתו נאמנה.

ואם במקרים אלו יש כעס, אזי הוא מופיע הפעם אצל אותו בעל מלאכה והמסכן, שיתמרמר לו בבית - על כך שכולם רק מנצלים אותו, ושוכחים לשלם בגלל שהולך עם בגדי עבודה מטופפים, ובקושי מקבל הגבהה בביהכ"ס במניין החמישי... ואילו אנחנו לא נכעס כלל, מה יש?! נאמר לעצמנו ברוך ונועם... מה כבר קרה... עוד יומיים שלוש נשלם לו, הרי הוא כזה בעל חסד נפלא, הרי הוא בא לנקז את הסתימה בערב שבת בזמן כה קשה, בטח הוא לא יקפיד אם נאחר עוד כמה ימים...

או שאנו אומרים, כ"כ הרבה כסף הוא הרוויח פה 'מותר לו' להמתין קצת עם סוף התשלום... כלאחר פה, הוצאנו עבורו "היתר", ועבורנו איסור חמור, המכליל אותנו ברשימה של "רובם בגזל"!

אגב מילתא זהו מקום נכון לעורר ולשאול, מהו באמת הסוד בהתנהגות שלנו, פעם אחת אנחנו כועסים וצועקים, קומצים אגרופים כאחוזי חרב, ובפעם אחרת כשיש בעיה של ממונות, אנחנו לפתע נעשים שלווים ורגועים, ובנדיבות לב אנחנו עושים את יריבנו לצדיק חסיד ועניו, וממילא שיסתפק במועט... וכו', מהו הסוד, והיכן טמון הקסם??

'מאיין מאירקה' - [מאירקה של]

בהיותי אברך צעיר, ואני יושב בבית ולומד, ואשתי ע"ה, נכנסת הביתה בהולה, ומאיצה בי, בוא מהר החוצה, ובמקום לשמוע מה קרה, אני ממחר החוצה לראות בעיני, ואח"כ גם ספרו לי, שזה היה משחק של שני ילדים שאחד רכב על גבו של הילד השני, אחד היה הסוס של המשחק, והשני העגלון, והמשחק הסתיים בתוך הגדר של החצר סביב הבית שלי, כאשר אחד תקע את מצחו בגדר, ומעל העין נפתח לו המצח, והדם זרם.

וכך אני פוגש ילד שרוע בשלולית דם ממש, תיכף ומיד הרמתי אותו על שני ידי, בינתיים אשתי ע"ה כבר הביאה מגבת ספוגה במים והניחה את המגבת על מקום הפצע, ושנינו ממחרים לעבר הרופא שהיה גר באיזור.

במורד הכביש, עולה לה לאיטה מרחוק, הסבתא של הילד הפצוע, אשה באה בימים מלאה טוב לב ומפורסמת ביראת שמים ובמידות, ועל כן כבר מרחוק שהבחינה במחזה, והייתה כמובן סבורה שזה ילד שלנו, אמרה - - 'ר' שלום ר' שלום, זה לא נורא, זה לא נורא, ה' יעזור, ה' יעזור... ..

וכך גם כעבור עוד כמה צעדים, ועדיין הייתה מרחוק שוב ניחמה אותנו ברוך ובנעימות, זה לא נורא זה לא נורא, ה' יעזור... ..

אבל כשהתקרבו אליה יותר וכבר החלה לחשוש שאולי הילד הפצוע הוא נכדה... עדיין ניחמה זה לא נורא ה' יעזור. אבל כבר ניחמה בקול רפה, כשחלפנו ממש על פניה והבחינה שזה הנכד שלה, תיכף ומיד, נתקפה בבהלה, וצעקה בקול רם, מאירקה, מאירקה, מאין מאירקה גיוואלד, גיוואלד! - -

אלא שאז קרה דבר והיפוכו, כאשר שמעו השכנים את זעקות השבר שנשמעו מפיה יצאו כולם מהחלונות וכל הנעימות והרכות ניחמו אותה, זה לא נורא זה לא נורא ה' יעזור - - -!!!

אז הבנתי את מה שתמיד הרגשתי. כשזה מאירקה שלי צועקים גיוואלד, וכשזה מאירקה שלך, זה לא נורא, ה' יעזור... ..

כשאנחנו נדרשים לשלם כועסים ורוטנים, אבל כשהעובד צריך לקבל, וזה נהיה מאירקה שלו, אנחנו נהיים מתוקים מדבש ונופת צופים, - - "לא נורא", 'מותר' לו קצת להמתין...

הלחישה - בעת נעילת שער

זהו איפה ה"לא תגזול" ששייך גם שייך לנו, ויתרה מכך מכיון שזה - לצערנו - כל כך שייך לנו, לכן אנחנו כ"כ בורחים מפני הרגשת אשם, עד שאדם לא מוכן בשום אופן לעלות על דעתו שהוא ממש שייך ל"רוב", שעליהם אמרו רובם בגזל, ושפירושו גזל גמור ולא אבק גזל (כמו באבק לשה"ר).

ולכן רק בסוף נעילה לאחר כל ה"רייבן" וכל הגירוד שעושה האדם בלבו מר"ח אלול ועשי"ת, וכל היום הקדוש, שם בסוף היום ממש יש סיכוי שנשמע את הכאב הגדול, ושם לוקחים אותנו חז"ל לפניה, כביכול, וכאילו אומרים לנו בא רגע הצידיה ולוחשים באזנו, תפסיק להיות גנב! למען נחלל מעושק ידינו - היינו לקיים את ה"לא תעשוק את רעך ולא תגזול"! ובסוף היום הקדוש, אולי יש תקווה שנשמע את אשר פינו דובר - להפסיק לגנוב!!

פעם אמר גדול אחד, שהנה חז"ל אומרים לנו רובם בגזל מיעוטם בעריות וכולם באבק לשה"ר, וזה הולך על כלל הציבור, אבל אמר החכם, האדם עולם קטן, ועל כן בתוך העולם הזה שהוא אדם אחד, גם כן יש את הכלל של רובו

(לב שלום)

ואהבת לרעך כמוך אני ה' (י"ט, י"ח)

מסמיכות הדברים והדגשת התורה של "ואהבת לרעך כמוך", לצד "אני ה'" למדנו כמה וכמה דברים.

ראשית למדנו, שגם בשעה שמתעסקים ב"ואהבת לרעך כמוך", צריך לזכור ש"אני ה'!" וישו דברים שה"אני ה'" אוסר לאהוב ומצווה להתרחק.

יש דברים ההיפך. שהאדם חושב שאת איש פלוני צריך לשנוא, והתורה מצווה לקרבו. כך נמצא, שאת כל ה"ואהבת לרעך" צריך לשקול בפלס ולמדוד במשקל התורה, כמו בכל איסור והיתר.

דבר נוסף למדנו, שכאשר חוצץ האדם בינו לבין חברו החוצץ גם בינו לבין ה"אני ה'", ויסוד זה שמעתי מגיסר ר' דוד אויערבאך זצ"ל בשם החזו"א שאמר, כי החלוקה של מצוות התורה לשניים, אחד בני"א למקום, והשני בני"א לחברו, איננה חלוקה אמיתית כלל.

כי אין זה אלא סימן להבדיל בין סוגי המצוות, כל אחד מהלכותיו שלו (כעין הציבי לך ציונים) אבל האמת היא שגם בני"א לחברו בכלל בני"א למקום, ומי שחוצץ בינו לבין חברו חוצץ ממילא בינו לבין הקב"ה!

[ובאר בזה את המשנה שדורש ראב"ע את הפסוק "מכל חטאתכם לפני ה' תטהרו" (יומא פ"ח, מ"ט) שעבירות בני"א לחברו אין יוה"כ מכפר, והרי הפסוק כולל את הכל ב"לפני ה'", והנה לנו שהכל מעכב ב"לפני ה'"]

ודבר שלישי למדנו, שהדרך להגיע לואהבת לרעך כמוך, עוברת דרך המעלות בהשגת "אני ה'", וכלל שאדם גדול יותר ברוחניות, קרי, ב"אני ה'", כך ממילא גדול יותר בואהבת לרעך כמוך!

וגם יסוד זה למדנו מן החזו"א, - לא מאימרותיו, אלא מפועליו - היינו מתוך מעשה נורא ששמענו על החזו"א. את המעשה העמוק והנורא, שהוא בבחינת ספר חזו"א על סדר בני"א לחברו, שמעתי מהגר"י קמיניצקי זצ"ל, ששמע בעצמו את כל המעשה מפי בעל העובדא הגאון ר' משה זצ"ל בעל "נזר הקודש" על סדר קדשים. וכה סיפר ר' משה:

חסד נעורין

בהיותי רב ומרא דאתרא של העיר קיידיאן, קבע החזו"א שם את מקום מגוריו, כאברך צעיר לאחר חתונתו בהיותו אוכל על שולחן חותנו, הוא עדיין לא התפרסם כבעל החזו"א, אבל אני הכרתי את גדולתו, הן בתורה והן במידות, וכל זה מהמעשה הבא:

ככלל, מקדים בעל נזר הקודש ומתאר, איך שהאברך הרב אברהם ישעיהו קרליץ, התנהג באותה תקופה כאיש שתקן מתבודד ואינו משוחח עם אנשים, עד ששיווה לעצמו תדמית של איש מוזר ומופנם, ובפרט אצל הבעלי בתים של האיזור שהיה נקרא איש משונה ממש.

כך שמרחוק היה קשה לתהות על קנקנו, שכן התרחק מכל קשר או שיג ושיח עם הבריות.

אולם כבר בראשית התקופה, כאשר נכנס אלי הביתה, ורצה ליצור קשר עמי בלימוד כרב העיירה, נכנסנו לשיחה ארוכה בדברי תורה, וככל שהתארכה השיחה הבנתי עוד ועוד שמי שצריך לדבר עם רעהו בלימוד, זה אני איתו ולא הוא אתי.

והבנתי שלפני ניצב גדול וענק בתורה, ובתוך הדברים הצעתי לו את כתבי בלימוד, ולאחר דיון מעמיק על הדברים, הבנתי כי מוטב לגוננם... ועד מהרה כך עשיתי!

לא די בכל זה שהאיר את עיני בכמה וכמה סוגיות, עוד הציע לי בענותותו ללמוד בחברותא, אך בתנאי מפורש שלא אספר זאת לאיש.

נעצור רגע בסיפור, ונתבונן איך שיש לפנינו סיפור בתוך סיפור, כיצד היו נראים רבני הקהילות מפעם, שבמקום להיפגע, או לכה"פ להתווכח כרב העיירה על מעמדו ועל גדלו בלימוד, הנה לא לקח לו יותר מכמה שעות בשביל לכופף את כל נכבדותו, כרב הבא בימים, ולקפלם תחת אברך צעיר בשנות העשרים לחייו! והרי"ז עצמו מתוק ונפלא ממש!

נשוב ונמשיך בסיפורו של בעל נזר הקודש:

כאמור, הרב קרליץ הציע לי ללמוד בחברותא, ואני על אתר הסכמתי, ומאז אט הפכתי אני רב העיירה, לתלמידו של האברך אברהם ישעיהו קרליץ!!

והנה כל העם ראו כן תמהו - ממשך לגולל ר' משה את הסיפור - ולא הבינו מה לו לרב העיירה עם ההלוך ילך הלזה... כי ראו אותו נכנס ויוצא מבית, אך על דבר הלימוד בינינו לא ידעו דבר כאשר התנה עמי מראש, כמדובר.

והפך הדבר לפלא ולחידה, מה כבר יכול הרב לעשות עם האיש הזה? אולי יש להם עסקים משותפים, או שמא מקרב הרב ומטפל באיש הבודד הזה...

המשפילי לראות

והנה באחד הפעמים כאשר נכנס אלי ללמוד אמר לי כך: יענקל דער בלעכער (יענקל הפחח) חולה ואינו חש בטוב, ואני מבקש ללכת ביחד לביקור חולם אצלו בבית!

לתדהמתי הרבה, מהיכן יודע השתקן הזה על שלומו של אדם נידח בעיירה, נוספה תדהמה בכפל כפליים, שכאשר ניסיתי להניא אותו, שאין זה מקובל מפני כבוד הרבנות ללכת לבתי האנשים רק לבית הכלה קודם החופה. ולעוד דבר אחד (הוא סיפר מה, רק המספר שסיפר לי שכח פרט זה) הפריך ודחה את דברי כאשר הצביע על נחיצות הביקור וגודל חשיבותו ואמר כך: - [שמע היטב עמוק עמוק!]

יראה כבוד הרב, אשתו של הבלעכער, אין לה דרך ארץ ממנו, שהרי בעלה אינו אלא הבלעכער של העיירה, בעל מלאכה פשוט מאוד, מותר כך נוצר מצב שהשלום בית שם החל להיות רופף, וככל שהזמן חולף, שלום הבית רק הולך ומסתבך יותר ויותר.

על כן, בהזדמנות זו כאשר נהיה חולה (ומי יודע אם אין זה בגין שברון לבו ג"כ) אם כעת נלך שנינו לבקרו, יהיה מזה כמובן רעש שהרב חרג ממנהג הרבנות ובא לבקרו - ויהיה לאשתו כבוד גדול שבא הרב לכבוד בעלה, ואז יהיה לה דרך ארץ ממנו וה"שלום בית" שם יושב על כנו!!

ואני, סיים - בעל נזר הקודש את סיפורו, מול התדהמה על עמקותו באהבת הבריות וכי יכולתי לסרב? כשם שכופפתי קומתי לפניו בלימוד, כך כמובן מאילוי שנשברה קומתי ונמסה תחתיו בבנ"א לחברו - - והלכנו לבקר כדרישתו.

וכשם שראה נכוחה בכל סוגיא, כך גם כאן ראייתו הוכחה... למחרת הביקור, רעשה וגעשה כל העיר ויהיה הדבר לפלא, וכמובן שאשתו לא גמרה לשוחח ולפטפט על הביקור היוצא דופן.

וכשם שראה נכוחה בכל סוגיא, כך גם כאן ראייתו הוכחה... למחרת הביקור, רעשה וגעשה כל העיר ויהיה הדבר לפלא, וכמובן שאשתו לא גמרה לשוחח ולפטפט על הביקור היוצא דופן.

ומני אז השתנה שם כל ה"שלום בית" והיה ניתן להבחין איך שהשלום בית הושב על כנו! סיים בעל נזר הקודש את סיפורו הנורא והנפלא.

ואנחנו למדים מכך, ומתבוננים מכך, שכזו הבחנה והתעניינות בשלום הזולת אין ולא נמצא אצל אף אדם פשוט! ולמה? כי קודם כל צריך להיות חזו"א, בבבא קמא, וביבמות, ואח"כ ממילא ככל שאדם גדול בתורה כך גודל ממולו ונהיה - חזו"א - במידות!

ורק אצל גדולי ישראל בתורה, יכולים לשמוע גדולה שכזו במידות ג"כ, וכל אלו שמדברים גבוהה גבוהה על אהבת הבריות ומטיפים מוסר לגדולי התורה, אינם אלא אוהבים את עצמם לאהוב את סביבתם.

כמו שאמרו בעלי המוסר על האומרים 'אני אוהב דגים', שהיינו, אוהב את עצמי לאכול את הדגים... כך בלי תורה, לא משיג האדם ואפי' לא יודע מהו אהבת הבריות!

הוא אשר אמרנו שאת ה"ואהבת לרעך כמוך, לא קונים בשוק... מחיכים ופרישות שלום לכל צד, לא נעשים יהודי טוב בשום דבר וגם לא באהבת הזולת, ורק דרך ה"אני ה" עולים ל"ואהבת לרעך כמוך", ככל שגדלים בזה כך גדלים בזה. וככל שמתרחקים מ"אני ה" כך ממילא מתרחקים מאהבת הבריות, ומתקרבים רק לאהבת עצמו ולשנאת הבריות!...

ואהבת לרעך כמוך אני ה' (יט, יח)

המצוה לאהוב את חבריו קשורה לכך ש- אני ה'! כפי שעולה מן הסיפור הבא: לרבנו בחיי היה יוכוח עם מלך ספרד. מלך ספרד טען: אתם היהודים מדברים תמיד על הגזע היהודי ומשתבחים בכך שאתם שונים מכל העמים, אבל באמת אין הבדל מהותי בין יהודי לגוי. שניהם בני אדם. כל השוני מקורו רק בתורה שאתם מלמדים. באופי של האדם, בתורשה ובנטיית - כמוני כמוך.

אולם רבנו בחיי השיב לו שהוא טועה. היהודי שונה לגמרי באופיו ובאישיותו מן הגוי, ואין ביניהם שום דמיון.

מלך ספרד עמד על דעתו והבטיח שביום מן הימים הוא יוכיח לרבנו בחיי את צדקת דבריו.

מה עשה? - הלך ללא ידיעת רבנו בחיי למקום שבו היו נשים יולדות, ולקח בכח תינוק יהודי מיד לאחר לידתו. היולדת האומללה ניסתה להתנגד, אולם איש לא שמע לה. המלך שילם לה פיצויים והודיע לה שאין לה שום ברירה אחרת. לאחר מכן הלך לקצה אחר של ממלכתו ולקח משם תינוק גוי בן יומו. לשתי האמהות הוא הודיע שהבנים יגדלו בבית המלך עד הגיעם לגיל עשרים,

מהרחוב שלושים נכרים מהעוברים ושבים. הובאו, ונצטוו לתפוס את מקומם. חמישה עשר מכל עבר של השלחן. והכמרים רואים ותמהים.

להוראת רבי שמשון הופיעו המלצרים, ובידם כלים מוזרים שיצרו לפי הוראת רבי שמשון: מזלגות ארוכים כשתי אמות. בראשם, מקום הלפיתה. בסופם, קלשון השנים. ובאמצע מריחת זפת. הניחו מזלג ליד כל סועד.

אמר רבי שמשון: "חמש דקות לרשותכם. אין לאכול אלא במזלגות, ואין להחזיק אלא בראשם. לתאבון!"

תמהו האנשים, תמהו הכמרים, ותמה גם המלך. נטלו הסועדים את המזלגות בראשם, תחבו בהם מן המאכלים, וניסו להגיע לפיהם. אך ארוכים היו, וככל שהתפתלו, הורידו ידיהם והגביהו צוארם ועיקמו פיותיהם, לא הצליחו. נראו כה מגוחכים, ונואשו. ומנם עבר, ויצאו מדוכדכים.

מיד באו המלצרים, והביאו מנות כשרות למהדרין. השליש נשלח להביא שלושים איש מרחוב היהודים. הגיעו נפעמים וברכו את ברכת המלך: "שנתן מכבודו לברך דום". הוצבו זה לעומת זה, ורבי שמשון חזר על ההוראות. מיד אחז כל אחד מהם בראש מזלגו, נעצו במנתו והאכיל בו את היהודי העומד מולו -

"רואים אתם" אמר רבי שמשון, "מי כעמך ישראל, גוי אחד בארץ!"

סיפור יפה, ולא מובן. וכי בכך הוכיח יחודיות עם ישראל, אתמהה!

הוא היה מובן, אילו היו כולם מקבלים מזלגות רגילים, והגויים היו מתנפלים ובלוסים, והיהודים היו גוחנים ומאכילים איש את רעהו, ניחא

אבל הלא הלא כלולו יודעים, שאילו היו המזלגות רגילים היה כל אחד משיב רעבונו. וכאן, שהיו ארוכים ונבצר מהם לאכול בהם, היו הגויים נבוכים ולא מצאו עצה, והיהודים מצאו תחבולה. האכילו איש את שכנגדו. מה זה מוכיח? שהם מתוחכמים יותר, מאלתרים פתרון. אכן, "רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה" (דברים ד, ו). אבל מה לזה ול"אתה בחרתנו"?

והתשובה, נפלאה -

כשיש מזלגות קטנים, רגילים, עסוק כל יהודי בעצמו, חש ברעבונו ואוכל להשקטו. כשיש מזלגות ארוכים והוא חסר אונים, נושא הוא עיניים ורואה את חברו מולו, עומד גם הוא נבון. ואז מתעוררת בו ההכרה ששניהם יהודים, אב אחד לכולנו, וישנו באותה צרה, ואז פועלים הם בשיתוף פעולה, כשתי ידיים של גוף אחד, ומאכילים איש את רעהו אהדדי, "כאיש אחד בלב אחד". ואכן, חבל שכרה זה מתעוררת רק בחוסר אונים, רק כשיש מזלגות ארוכים. האכל אותי ואאכילך.

הכרה זו חייבת להתעורר גם כשיש סכינים ארוכות: דקרת אותי, ולא אדקור אותך!

(והגדת)

ואהבת לרעך כמוך

מספרת הגמרא (מסכת שבת קכ"ז, ב):

אדם אחד היה גר בגליל, הוא חיפש עבודה ומצא עבודה בדרום, אצל חקלאי, שהיתה לו חווה בדרום. הוא קבע איתו מחיר - 6000 ₪ בחודש נטו.

אמר - אני יעבוד אצלך כמה חודשים ואז אני אלך הביתה.

אותו בן - אדם התחיל לעבוד, הגיע חודש ראשון, בעל הבית בא לשלם לו משכורת, ואמר לו העובד - אין לי איפה לשים את זה. מה אני ישים את זה בצרף?!! תעשה טובה, תשמור לי את זה - תשים את זה באיזה תוכנית חיסכון - "הכוח לחוסך", "הכוח לשיש" ונתתם תקופת החיסכון, אני ייקח הכסף.

עבד שנה, יש לו כבר בחשבון יתרת זכות 72,000 ₪. הוא לא מוציא גרוש, הוא אוכל על חשבון בעל הבית, ישן על חשבון בעל הבית...

עובד עוד שנה, יש לו כבר בחשבון 144,000 ₪.

עובד עוד שנה, יש לו כבר בחשבון 216,000 ₪, ב"ה.

אחרי שלוש שנים, הוא פונה לבעל הבית שלו, ואומר לו - אדוני היקר, אני רוצה לחזור הביתה. שלוש שנים לא ראיתי את אשתי והילדים, אני רוצה לחזור הביתה. תוציא לי בבקשה את הכסף, ואלך עם זה הביתה.

אומר לו בעל הבית - אני מצטער מאוד, אבל יתרתך בחשבון, היא 0. אין כסף בחשבון.

מה זאת אומרת אין כסף בחשבון???

אין כסף.

טוב. הוא לא שואל שאלות איפה הכסף.

אין כסף, אז אין. ב"ה יש חליפי כסף, אני עובד כאן כבר שלוש שנים, יש לי כאן ב"ה 10,000 ראשי בקר, תן לי בבקשה עשרה ראשי בקר, אני אמכור אותם כל ראש ב-10,000 ₪, לפני יום כיפור, ואחרי זה אני יבוא וייקח עוד עשרה פרות, אבל כרע, שיהיה לי קצת כסף לחגים.

אבל אין לי פרות...

טוב, אין לך פרות, לפחות תן לי קרקע. יש לך 5000 דונם שאתה מגדל בו תבואה, תן לי שתי דונם, אני אמכור כל דונם ב-25,000\$, שיהיה לי קצת כסף.

אין לי קרקע...

אתה יודע מה, אם אין לך קרקע, תן פירות לפחות. ב"ה היום קטפו 2 טון אפרסק, תן לי 200 ק"ג, אני אמכור את זה ב-10 שקל קילו.

אין לי אפרסקים...

אתה יודע מה, אין לך אפרסקים, תן לי לפחות את הכרים והכסתות שישנתי עליהם, אני אמכור את זה בחוץ באלף שקל, יהיה לי עם מה לחזור לגליל.

אין לי כרים וכסתות...

הלך לביתו בפחי נפש.

רבתי, הבן-אדם הזה היה עובד, לא מוציא שום מילה.

תדמינו לעצמכם, כל אחד מעצמו, מה הוא היה עושה אחרי שלוש שנות עבודה, הוא בא לבעל הבית ומבקש הכסף, ואומר לו בעל הבית - אדוני, אין כסף! מה הוא היה עושה... אני לא רוצה לבקש ממכם תשובות, כי אני לא רוצה לסחוט ממכם תשובות שליליות

"הייתי חונק אותו" (מישהו מהקהל)

זה מה שאומרים בראש השנה - 'ומי בחניקה'...

זהו זה, הוא חרץ את דינו, אין לו שום צ'אנס לצאת משם.

תארו לעצמכם, בן-אדם כזה חוזר הביתה, אחרי שלוש שנים, הילדים יודעים שהוא עומד להגיע, כי הוא שלח מכתב הביתה, שהוא יגיע לסוכות בע"ה.

הילדים שמים לו שלטים 'ברוך הבא אבא'.

איך שהוא מגיע, כולם קופצים עליו, מתחילים למשש לו את הכיסים, וחוזן מקיסמי שיניים אין לו שום דבר אבא מה הבאת???

לא הבאתי, אבל זה יבוא עוד כמה ימים, זה תקוע בדרך, יהיה בסדר.

אומרת הגמרא - לאחר הרגל, בעל הבית הלך לבנק, הוציא הכסף 216,000 ₪, שם את זה בשקית, ולקח משוי ג' חמורים אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים והלך לו לביתו. דופק בדלת, ניכנס פנימה...

שלום עליכם.

ברוך הבא.

יושבים, ואוכלים ושותים... "דבר ראשון, קח מה שמגיע לך, יש לך כאן 216,000 ₪ וחוזן מזה, הבאתי לך שלושה משאות - אחד של מאכל, אחד של משתה, אחד של מיני מגדים, זה מה שנקרא 'מענקים'..."

יושבים בחוץ, שואל אותו בעל הבית שלו - תגיד, כשביקשת את הכסף ואמרתי לך 'אין לי', מה עבר לך בראש?

אמרתי שמא פרקמטיא בזול נזדמנה לך ולקחת בהן - חשבתי אולי בא אליך מיישהו, ואמר לך - תשמע, יש עכשיו למכירה מטעם המכס, מוכרים 1000 מצלמות שהבריחו אותם, במקום 2000 ₪ מצלמה, 1000 ₪. אז קנית בכסף הזה.

תגיד לי, בשעה שביקשת ממני בהמות, ואמרתי לך 'אין לי', במה חשדתני?

אמרתי שמא מושכרת ביד אחרים - אולי השכרת את הבהמות...

בשעה שביקשת קרקע, ואמרתי לך 'אין לי קרקע', במה חשדתני?

אמרתי שמא מוחכרת ביד אחרים, ביקשת פירות, ואמרתי לך 'אין לי', במה חשדתני?

אמרתי שמא אינן מעושרות - אמרתי אולי זה לא מעושר, ואתה לא רוצה להוציא מתחת היד שלך, דבר שאינו מעושר.

ובשעה שביקשת כרים וכסתות, ואמרתי לך 'אין לי', במה חשדתני?

אמרתי שמא הקדיש כל נכסיו לשמים - אמרתי, אם אתה לא נותן כרים וכסתות, יכל להיות רק דבר אחד - יכל להיות שבראש השנה צעקת ואמרת 'ותשובה וצדקה וצעקה מעבירים את רוע הגזירה' - ריבוננו של עולם, אם צדקה מעבירה את רוע הגזירה, כל הכסף שלי לקופת העיר!

אז היות ונתת את כל הכסף שלך, לקופת העיר, לכן אין לך כאן, כרים וכסתות. אומר לו בעל הבית שלו - העבודה כך היה הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה וכשבאתי אצל חבירי בדרום התירו לי כל נדרי, ואתה כשם שדנתני לזכות המקום ידן אותך לזכות.

מי אלה היו האנשים?

הגמרא לא מספרת, אבל בשאלתנות, כתוב מיהו היה:

האדם שגר בגליל וירד לדרום, הוא ר' עקיבא, והאדם שגר בדרום והעסיק אותו, היה ר' אליעזר בן הורקנוס. כך כתוב בשאלתנות.

אומרים חז"ל - זה ר' עקיבא בתור עם הארץ!!! עבר את הניסיון, של אהבת הבריות, לראות את הכל בטוב, זה ר' עקיבא!

רבתי, רחל לוקחת את ר' עקיבא... מתחתנת איתו, זה כבר נישואין שניים.

ר' עקיבא מתחתן עם רחל... הוא לא יודע א-ב... כלבא שבנע זורק את רחל מהבית... איפה הם הולכים לגור?

לא בחריש ולא בקציר... בתוך דיר של בהמות! וישנים על קש...

מספרת הגמרא, שיום אחד דופק בן-אדם בדלת - "ערב טוב, אולי יש לכם קש לתת לי?"

"למה אתה צריך קש" ?

"נולד לי בן במזל טוב, ואין לי איפה להשכיב אותו" הולך ר' עקיבא, ונותן לו את הקש...

עד כאן דברי הגמרא.

רבותי, כל אחד שקורא את הגמרא הזאת, שואל את עצמו – איזה בן-אדם, הולך לדפוק בדלת של דיר?

אתה מגיע לדיר, אתה בכלל לא דופק... מי גר שם בכלל!?

ר' עקיבא לא שואל אותו בכלל "איך ידעת שגרים פה."

כותב התוספות במקום – אותו האיש היה אליהו הנביא.

רבותי, אליהו הנביא בא, ודופק בדלת... מבקש מר' עקיבא את מה?

את טיפת הקש האחרונה שיש לו בבית!

אליהו הנביא, הוא המלאך שגואל, הוא המלאך שנותן! הוא לא המלאך שלוקח!

הוא נותן חיים, והוא נותן ישועה... הוא אף פעם לא לוקח שום דבר!

יש לו טיפת קש... גם את זה אתה לוקח לו???

שמעתי מרבותי תשובה נפלאה – אליהו הנביא לא בא לקחת.

אליהו הנביא בא לתת – הוא בא לתת לר' עקיבא להיות, אבי התורה שבעל-פה!

אם תיתן לי את טיפת הקש האחרון שלך, אני אתן לך להיות ר' עקיבא!

זה ר' עקיבא... ר' עקיבא היה סמל, לפני שהוא נבחן... זה היה במבחן שלו, לאהבת הבריות.

רבותי, בחר בו הקב"ה, להיות אבי התורה שבעל-פה... הוא כבר אמר למשה רבינו אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות.

אומר ר' עקיבא במדרש {קהלת רבה פרשה יא, אות ו} – אמר להם, הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה, אתם לא תהיו כן, מיד עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה.

זוהי מידתו של ר' עקיבא, לתת את כל מה שיש לך לזולת!

אומרים רבותינו – תלמידי ר' עקיבא, נפטרו במשך שלושים ושנים יום, השאלה מאיפה מתחילים לחשב... למה שלושים ושנים יום?

אומר המהר"ל – כי כבוד בגימטריה 23.

הם לא נהגו כבוד זה בזה, לכן במשך שלושים ושנים ימים, הם מתו.

אומרים תלמידי ר' ישראל סלנטר – העבודה שלנו בימים האלה, שבין פסח לעצרת, זו ההכנה לקראת קבלת התורה איך מתכוננים לקראת קבלת התורה???

לקבלת התורה מתכוננים, ע"י קניין של מ"ח קנייני תורה, שמביאה המשנה באבות. היום ה- ל"ב, זה אהבת הבריות

ביום הל"ט, עושים חזרה על כל הקניינים שהתורה נקנית בהם, לקראת קבלת התורה.

רבותי, עכשיו נוכל להבין את ההתעניינות של ר' יהודה ב"ר אילעאי, במעשה של ר' יהודה בן נחמיה:

אומרת הגמרא {מסכת סנהדרין כ, א} - מאי דכתיב {משלי לא-ל} שקר החן והבל היופי... שקר החן זה דורו של משה ויהושע והבל היופי זה דורו של חזקיהו יראת ה' היא תהלהל זה דורו של ר' יהודה ברבי אילעאי אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה.

שואל ר' חיים שמולביץ' – אם זו שמיכה של עשר מטר, אז יכולים עכשיו להתכסות עשרה... אז מה החידוש?

ואומר – לא, זו היתה שמיכה של אדם אחד, ורק אחד היה יכל להתכסות. אז איך יכלו להתכסות ששה?

אומר ר' חיים שמולביץ' – ינק'ל הגיע לחדר ואמר "אני לא צריך שמיכה, אני ברוך ה', יש לי מה שיחמם אותי מבפנים..."

מייש'ה מגיע אח"כ, הוא כזה רזה, שתהיה לו השמיכה" מייש'ה הרזה מגיע... "אני לא צריך שמיכה... שיצחק יתכסה..." כל אחד דאג, שהשני יהיה מכוסה!

זה דורו של ר' יהודה ברבי אילעאי – אהבת הבריות!

ר' יהודה ברבי אילעאי הלך להתעניין – תגיד, מה קורה עם אותו אחד, שחייך על ר' טרפון?

למה הוא הלך להתעניין???

כי בדורו של ר' יהודה ברבי אילעאי, היו מתכסים ששה בטלית אחת!

אמרו לו – נפטר והלך לו... מתי???

בין פסח לעצרת... אלו הימים של קניין תורה, שכל אחד צריך לעבוד על קניין תורה!

רבותי, שלא תחשבו שזה קל... להסתכל על השני בעין טובה, זה לא קל.

אדם בטבעו, אוהב לראות הכל שחור... אבל חז"ל מלמדים אותנו – והוי דן את כל האדם לכף זכות.

אמר הפני מנחם מגור – למה חז"ל אומרים לנו לכף זכות? למה הכל עם כפיות?

ומתוך – אל תחשוב שהכוונה היא לכלי אוכל, אלא הכוונה היא לכף נעליים.

מה קורה לנעל, שלא נכנסת לרגל?!

לוקחים כף נעליים, ודוחפים בכוח...

אמר הפני מנחם – לדון את השני לכף זכות, לא תמיד הולך... צריכים לפעמים לדחוף בכוח!

לראות בן אדם על מרזב בשנים בלילה, עם לום ומברג וכובע גרב, וגם עם אקדח שלוף... מה זה???

הוא בטח עושה שילוח הקן!

לדון לכף זכות, אתה צריך להיות עם הרבה 'כפי נעליים'!

אני לא אומר שאדם על המרזב, במצב הזה, צריך לדון לכף זכות. אני רק מביא דוגמא קיצונית...

אלא מה, לדון לכף זכות, אתה צריך כוחות מיוחדים! מי עושה את זה???

לר' עקיבא יש עיניים כאלה! עוד בתור עם הארץ! הכל הוא למד לכף זכות! רבותי, אתם יודעים מה הגדולה של ר' עקיבא? שימו לב...

מה אתם הייתם עושים, אם בן-אדם היה מגיע אליכם הביתה, לאחר שלוש שנים, ולא שילם לכם משכורת?

אומרת הגמרא – הם אכלו, ושתו ורק אחרי זה הוא שאל אותנו

"תגיד, ומה היה?"

בן אדם כזה, דופק לך בדלת... אתה מסתכל בעינית של הדלת ואומר "זה הוא! שידפוק עד מחר"

ר' עקיבא פותח את הדלת... אוכלים ושותים ומדברים בחיך ובשמחה, ורק אחרי זה הוא שואל אותו "תגיד, מה חשבת" ר' עקיבא לא שומר טינה... העין שלו היא עין טובה! הכל הוא רואה בטוב! המהות שלו היא טובה!

אומרים חז"ל – לב טוב, זו המידה של מ"ח קנייני תורה.

הקניינים האלה, של מידות טובות, הם ההכנה של בין פסח לעצרת!

אם ככה, למדנו מכאן יסוד נפלא ביותר שמלמדים אותנו רבותינו – לפני שהקב"ה נותן תורה, הוא בודק את האדם בבדיקות, שהקב"ה מחליט לבדוק.

אחד הוא בודק אותו, ב'נושא בעול עם חברו'... את השני הוא בודק ב'האומר דבר בשם אומרו'... השלישי בענין של 'אהבת הבריות'... את ר' עקיבא ב'לדון לכף זכות'...

כותב ר' אהרון קוטלר בשני מקומות בספרו – דע לך, שתלמידי ר' עקיבא, היו אמורים להיות אלה, שיעבירו את התורה, מר' עקיבא לדורות הבאים.

עשרים וארבע אלף תנאים, שנסתלקו מן העולם, היו אמורים להיות נותני התורה לדור הבא.

לקח אותם הקב"ה, למה?

משום שלא נהגו כבוד זה בזה... אומר ר' עקיבא – מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה.

תלמידים שחסר בהם את הקניינים של תורה, אומר ר' אהרון קוטלר – אומר הקב"ה – הם לא יכולים להיות נותני התורה לדור הבא.

ר' עקיבא קיבל תורה מפי הקב"ה, והיה צריך להעביר את זה לתלמידים הבאים, אבל אמר הקב"ה – התלמידים האלה לא יכולים להיות נותני התורה לדור הבא...

אם ככה, העמיד חמישה תלמידים, שמהם יצאה כל התורה – סתם מתני' ר' מאיר סתם תוספתא ר' נחמיה סתם ספרא רבי יהודה סתם ספרי ר"ש וכולהו!

אליבא דר' עקיבא!

אם ככה, נוכל להבין טוב מאוד – מה קשורה פרשת קדושים,

ל – דבר אל כל עדת ישראל!

מספרת הגמרא {מסכת שבת לא, א} - מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי א"ל גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת דחפו באמת הבנין שבידו בא לפני הלל גייריה אמר לו דעלך שני לחברך לא תעביד

זו היא כל התורה כולה – בשפת התורה, בפרשת השבוע – ואהבת לרעך כמוך, אמר ר' עקיבא, זה כלל גדול בתורה!

רוב גופי תורה נמצאים כאן, אמר הלל הזקן לאותו גוי... אתה רוצה להתגייר?!

דע לך, ואהבת לרעך כמוך!

זו המידה המרכזית, שבאותו רגע שיש לך את המידה הזאת, אתה יכול לקיים את כל התורה כולה!

הילדים נשארו בבית עם בייביסיטר, ואת הדקות הספורות הללו של הנסיעה המשותפת, היא מנצלת לפטפט עם חברותיה - בפלאפון כמובן... ברגעים אלו, כבוד הרב, מרגיש אני את עצמי כמו אחת מחברותיה, ולא החשובה שבהן..."

ובכן לאמיתו של דבר את המעשה הנ"ל לא שמעתי מרב העוסק בהשכנת "שלום בית" אלא ראיתיו במו עיני בבית הכנסת - "חדר היחוד" שלנו עם הקב"ה:

יהודי מגיע לבית הכנסת - חדר היחוד, להתייחד עם בורא עולם. במשך כל היום אדם נמצא בחוץ, עסוק בעיסוקים שונים, ולמשך זמן לא ארוך הוא מתייחד עם הבורא, בבית הכנסת. ובכן, יהודי מגיע לבית הכנסת כשמכשיר הטלפון הנייד שלו פתוח, באמצע חזרת הש"ץ המכשיר מצלצל, ו-לא יאמן כי יסופר, הוא עונה: "אמן... אה-הה...".

עכשיו הזמן לדבר עם חבר? הרי דברת איתו קודם חצי שעה, אתמול שעתים, בדיוק בחדר יחוד הנך מוכרח לדבר איתו! ומיודעינו אפילו לא מבין מה הבעיה...

סיפר הרב יהודה יוספי שליט"א שראה פעם מישהו משוחח בפלאפון באמצע חזרת הש"ץ.

ניגש אליו ושאל: "תסלח לי, זה היה ראש הממשלה?"

- "לא."

"שר הבטחון?"

- גם לא.

- אז מי זה היה?

- לא חשוב...

אמר לו הרב: "זה לא חשוב, אבל הקב"ה עוד פחות חשוב! וכי אינך מתבייש כך לשוחח עם אדם אחר בהיותך בחדר יחוד עם בורא העולם!?"

ומילתא דבדיחותא חדה להמחשת הענין: אם רבי לוי יצחק מברדיטשוב, סגורם של ישראל, היה נכנס לבית כנסת והיה רואה שבאמצע התפילה נשמעים צלצולי פלאפונים ויהודים עונים ומשוחחים להנאתם, מה היה אומר על כך? איזה לימוד זכות היה מוצא על ישראל?

הוא ודאי היה אומר: "רבונו של עולם! אפילו בתוך משרד של תחנת מוניות עשו בית כנסת!..."

חומר עוון הדיבור בשעת התפילה מבואר בדברי ה"משנה ברורה" (סימן נו, סק"א) שכתב בזו הלשון:

"וכל שכן שצריך להזהר מאד ומאד שלא להשיח באמצע קדיש או קדושה, וכדאיתא במסכת דרך ארץ דרבי חמא אשכחיה לאליהו בכמה אלפי גמלים טעונים אף וחמה לשלם לאלו [המדברים בשעת התפילה], וכל המדבר באלו המקומות עליו הכתוב אומר: "לא אותי קראת יעקב".

"וכתוב ב'ספר חסידים': מעשה בחסיד אחד שראה לחסיד אחר במותו, ופניו מוריקות. אמר לו: למה פניך מוריקות? אמר לו: מפני שהייתי מדבר בשעה שהש"ץ היה אומר 'ויכולו' וברכת 'מגן אבות' ובי'תגדל'."

ובספר 'מטה משה' (סימן תיא) הביא בשם מדרש, שחכם אחד נטראה לתלמידו בחלום, וראה התלמיד שהיה לו כתם במצחו, ואמר לו מפני מה ארע לך כך? אמר לו: מפני שלא הייתי נזהר מלדבר כשהחזן היה אומר קדיש". "ואפילו להרהר בדברי תורה אסור בשעה שהחזן אומר קדיש, מפני שצריך לכיין הרבה ענית הקדיש. ואין חילוק בין קדיש על תנ"ך או אגדה או משניות."

לפעמים יש לאדם 'יצר הרע' ללמוד תוך כדי תפילה, אבל אז, כששומע את חזרת הש"ץ הוא עונה "אמן" כלאחר יד, ואינו יודע אפילו על איזה ברכה ענה. כל נשכח אפוא, את ציווי התורה "ומקדשי תיראו", לירא ממי ששוכן במקדש מעט שבו אנו מתפללים, נזהר מדיבור בדברים בטלים בבית ה', נשתדל בכח כוחנו לענות "אמן", ובזה נזכה לכל הטוב הנצחי הצפון לצדיקים בגן עדן.

(ומתוק האור)

בדרך הדרוש

לשום אחר את כבודי ואפילו לעבדי ומשרתי ואם תקשי לך ולמה מלך בשר ודם נותן כבודו לעבדיו המשרתים אותו. על זה מסיים הפסוק ותהלתי לפסילים. רצה לומר שאם אני אתן את כבודי דהיינו רשות להשתחוות לאחד ממשורתי המשמשים לפני דומה כאלו תהלתי לפסילים דהיינו כאלו אני בעצמי משתחוה להם שהרי באותה השתחויה משתחוה גם כן אותו חלק האלקי אם כן אני נותן אותה התהלה של השתחויה לפסילים לפיכך וכבודי לאחר לא אתן. ועל פי זה יבואר דברי הירושלמי הנוכח לעיל דהיה קשה לו איך צוה התורה לחלוק כבוד ולקום מפני וכן הא החלק האלקי משתחוה לו גם כן כנוכר לעיל. ועל זה אמר ויראת מאלהיך אני ה' אני הוא שקיימתי מצות וכן תהלה אם כן מותר לך לכבד לזקן דהרי גם אני מקיים מצוה זו:

(חניכות התורה)

אם ככה, למדנו כאן את הענין של עין טובה ... אמר ר' עקיבא לתלמידיו - אתם, אל תנהגו כמו התלמידים הקודמים ... הם, עיניהם היתה צרה זו לזו בתורה, אתם תבחרו בעין הטובה.

(הרב ברוך רוזנבלום)

"ומקדשי תיראו אני ה'" (יט, ל)

מכאן נלמד דין מורא מקדש, כמו שכתב הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ז ה"א): "מצות עשה ליראה מן המקדש, שנאמר: 'ומקדשי תיראו', ולא מן המקדש אתה ירא אלא ממני שצויה על יראתו".

וכתב ה'חפץ חיים' (פתיחה - עשין): "ובית המדרש שלנו גם כן בכלל מקדש הוא, כמו שמבואר בפוסקים, ונצטוונו בזה הפסוק לירא ממי ששוכן בו, ולכן אין מחשבין בו חשבונות, כי אם של מצוה, כגון קופה של צדקה וכדומה, וכל שכן דאסור בהם שחוק והתול ושיחה בטלה, ולא מועיל בזה שום תנאי, כמבואר בשלח ערוך.

"וזה לשון הזוהר הקדוש פרשת תרומה: 'מאן דאשתעי בבי כנישתא מלין דחול, וי ליה דאחזי פירודא, וי ליה דגרע מהימנותא, וי ליה וכו' דאחזי דהא לית אלהא ולא אשתכח תמן, ולית ליה חלקא בה ולא דחל מניה, ואנהיג קלנא בתקונא עלאה דלעילא'. תרגום - מי שמדבר בבית הכנסת דברי חול או לו שמראה פרוד, או לו שגורע האמונה, או לו וכו', כי מראה בזה, שאין אלוקים ואינו נמצא שם, ואין לו חלק בו, ואינו מפחד ממנו, ונוהג בזיון בתיקון העליון של מעלה, כי בית הכנסת מתוקן כנגד המלכות העליונה", עד כאן דברי ה'חפץ חיים'."

למדנו עד כמה חמור הוא עוון ולזול בקדושת בית הכנסת. אחד מסוגי היצר הרע הקשים ביותר שיש לנו, הוא ענין הדיבורים בבית הכנסת בכלל ובשעת התפילה בפרט.

אספר לכם מעשה מזעזע:

פעם הגיעו זוג לרב העוסק בהשכנת "שלום בית". שאלה הרב את הבעל: "היכן נעוצה הבעיה?" והלה השיב: "כבוד הרב, הרי היא ניצבת כאן לפניך!..."

- "מתי התחילו הבעיות?"

- "כבוד הרב, לא נעים לי לספר, אני אפילו מתבייש להעלות זאת על דל שפתי, אך הבעיה התחילה עוד כשהיינו בחדר היחוד, ביום החתונתנו!"

- "בעיות של שלום בית בחדר יחוד!?"

- אכן כן! אחרי החופה נכנסנו יחד לחדר יחוד, אחרי יום שלם של התעלות, תפילות וצום, מותשים ורעבים, על השלחן היה מונח מעט אוכל. טעמנו משהו, ולפתע הטלפון הסלולארי שלה מצלצל. היא נכנסה עם הסלולארי כשהוא פתוח לחדר יחוד!!! הוא צלצל, והיא ענתה! ואני ישבתי בצד והמתנתי בסבלנות שהיא תסיים את השיחה!!!!!!

פנה הרב אל האשה ושאל: "האם זה נכון מה שהוא מספר?"

והאישה ענתה: "זה נכון, אך הוא לא הציג את התמונה בשלמותה!"

- "מה היה?"

- "החברה הכי טובה שלי, שברה את הרגל יום לפני החתונה, ונאלצה לעבור ניתוח. כך יצא שביום החתונה היא היתה מאושפזת בבית החולים, מחלימה מהניתוח. כל החברות שלי הגיעו לחתונה חוץ ממנה. לפני החופה שוחחתי עימה בטלפון והרגעתי אותה, ואחרי החופה היא התקשרה לאחל לנו מזל טוב. האם לא חסד גדול הוא לדבר איתה, כשהיא כה בודדה בבית החולים? מה בכלל הבעיה?"

- "הרב מבין?" - אמר הבעל - "היא אפילו לא מבינה את הבעיה, וזו הבעיה הגדולה מכל! היא הרי דיברה עם החברה הזו ביום שלפני החתונה ארבע שעות, בבוקר יום החתונה שעתים, ולפני החופה עוד חצי שעה. בדיוק באמצע השעות הקצרה בחדר היחוד היא היתה מוכרחה שוב לדבר איתה!?"

"ואל יחשוב כבוד הרב שהענין הסתיים אז" - המשיך הבעל לתאר את סבלו. "כיום, כמה שנים אחרי החתונה, יש לנו, ב"ה, כמה ילדים ובקושי מוצאים אנו זמן לעצמנו. והנה סוף סוף, נסענו פעם אחת לחתונה רק אני והיא, כאשר

והייתם קדושים כי קדוש אני (יט, ב)

כמדרש מכאן שמקבלין גרים ותמוה, ולתריץ נקדים מה שהקשה האר"י הקדוש ז"ל למה מקבלין גרים אי ניהא לי' להקב"ה שיהיו ישראלים הוי לי' לבוואים ישראלים ותיריך משום דירא לא נקראו קדושים ואו"ה חול ומצוה להוסיף מחול על הקודש והא"ש והתקדשתם והייתם קדושים ממילא נקראו ישראל קדושים ואו"ה חול ומצוה להוסיף מחול על הקודש לזה אמר שפיר המדרש מכאן שמקבלין גרים ודו"ק:

במדרש קדושים קרית לנו לפיכך הסר מעלינו את המות הזה וזה תמוה, ולתריץ נקדים דאיתא בכבא קמא (דף ס"ב) דהגוול ועשה שינוי דקנה, איתא למה גזר הקב"ה מיתה בעולם משום שאמר הקב"ה בראתי אתכם מעפר ותקומו לשוב לעפר ואיתא בגמ' הגוול חולין ועשאה קודש קנה והא"ש